

Wspomnienia Antoniego Sypka (5)

Sypkowie z Wampierzowa (genealogia cd.)

Jak już wspominałem w księgach metrykalnych parafii Wadowice Górne chłopskie rodziny Sypków są wykazywane od początku prowadzenie tych ksiąg, czyli od 1777 r. Osobliwie najwięcej Sypków mieszka w Wampierzowie, co tu gadać najludniejszej wsi parafii. W XIX-wiecznych słownikach statystycznych, topograficznych, geograficznych Galicji, Wampierzów wymieniany jest razem z przyległymi do niego Zabrnem, Józefowem i Przebendowem. Poniżej inne, najczęściej spotykane nazwiska wampierzowskich rodzin chłopskich z końca XVIII w., czyli ponad 200 lat temu:

Balon, Bigda, Bożek, Dusza, Działo Faron, Guła, Hynek, Jaszcz, Kapinos, Krawiec, Kulig, Kuza, Maziarz, Midura, Morytko, Nagaś, Nitka, Ogorzałek, Pietras, Piksa, Robak, Siwula, Strycharz, Topór, Woszczyzna, Wyżga, Ziemba:

Współcześni mieszkańcy Wampierzowa odnajdą swoje nazwiska w tym spisie. To wspaniała sprawa taka ciągłość. Poczucie dumy, wartości, osobowości, tożsamości.

Nadal trochę statystyki. Przejrzałem księgi urodzeń i chrztów (*libri natorum et baptisatorum*) wsi Wampierzów za lata 1789-1862 i wynotowałem urodzenia i chrzty dzieci o nazwisku Sypek.

- W przedziale lat 1789-1825, czyli przez 36, lat urodziło się w Wampierzowie 47 dzieci o nazwisku Sypek.
- W przedziale lat 1850-1862, czyli przez 12 lat, urodziło się w Wampierzowie 72 dzieci o nazwisku Sypek (Brak ksiąg za lata 1826-1849)

Oczywiście, tylko nieliczne z tych dzieci przeżyło pierwszy, decydujący rok życia. Umieralność była ogromna. Warto przeczytać naukowe prace o ludności Galicji w XIX w. Dorosłego wieku z tych wymienionych dożyło zaledwie kilkanaście procent. Reszta dzieci umierała w okresie pierwszego roku życia. Jeszcze na początku XX wieku średnia życia mężczyzn w Galicji to około 30 lat życia. Taka niska średnia brała się właśnie z wielkiej umieralności dzieci. Przyczyny, to przede wszystkim brak higieny, opieki zdrowotnej, epidemie, słaba odporność źle żywionych dzieci. Ale nawet, jeżeli w rodzinie któregoś Sypka, urodzonego w przedziale tych lat, wieku dorosłego dożyło 1-2 synów, a oni mieli swoich synów, to daje to w kilka pokoleń później ogromną ilość Sypków. Dla zobrazowania.

Zakładam, że każdy z czytających ma dwoje rodziców, czyli 2 przodków. Dziadkowie to pokolenie 4 przodków. Dlaczego? Ano dlatego że mamy po naszym ojcu-dziadka ojczystego i babkę ojczystą, a po matce mamy dziadka matczystego i babkę matczystą. To jest pokolenie 4 przodków. Natomiast w pokoleniu pradziadów mamy 8 przodków, a w pokoleniu prapradziadków mamy 16 przodków. W 7 pokoleniu mamy już 64 osoby naszych przodków. Teraz już można zrozumieć dogłębniej, że wieś to jedna wielka rodzina, spokrewniona i spowinowacona. Tak jest w przypadku mojej rodzinnej wsi. Kiedy przyjeżdżam do Wampierzowa wiem doskonale, że każdy z mieszkańców, który mieszka tu od kilku pokoleń, jest moim krewni-

kiem. To są tzw. krzoki. Ci, którzy się niedawno osiedlili, to są ptoki. Inny przykład już bardziej naukowy, statystyczny, kwerendalny.

Jeżeli zadacie sobie trudno i przeczytacie ten wykaz poniżej, to zorientujecie się, jak dużo Sypków było w Wampierzowie. Oto wykaz wszystkich Sypków zawierających związek małżeński wynotowany z księgi małżeństw (*liber copulatorum*) dla wsi Wampierzów za lata, uwaga, uwaga-1794-1851. Księga ślubów doskonale się zachowała i znajduje się w Archiwum Diecezjalnym w Tarnowie, oczywiście są to kopie. Oryginały powinny być zawsze w archiwum parafialnym, ale wiemy doskonale, że wraz z kościołem spłonęły księgi metrykalne w sierpniu 1944 r.

Maciej z **Katarzyną Topór** (1794) Sebastian z **Franciszką Maziarz** (1805)
 Michał z **Anną Padykuła** (1811)
 Sebastian z **Józefą Dusza** (1813)
 Jan z **Katarzyną Gęsicką** (1813)
 Andrzej z **Marianną Wyźga** (1814)
 Mateusz z **Magdalena Bator** (1820)
 Adam z **Magdaleną Wąż** (1821)
 Franciszek z **Agatą Banek** (1821) Wojciech z **Katarzyną Ziomba** (1823)
 Jan z **Apolonią Piksa** (1824)
 Szymon z **Anna Nitka** (1824)
 Jan z **Małgorzatą Padykuła** (1825)
 Michał z **Anną Śliwa** (1831)
 Antoni z **Katarzyną Pietras** (1834)
 Jakub z **Katarzyną Kuza** (1835)

Józef z **Marianną Strycharz** (1836); Sebastian z **Katarzyną Stachowicz** (1836)
 Wojciech z **Marią Kuklewską** (1838)
 Wojciech z **Elżbietą Kijowską** (1839)
 Franciszek z **Agatą Robak** (1840)
 Józef z **Apolonią Ziomek** (1843)
 Marcin z **Marianną Gula** (1843)
 Józef z **Marianna Kapinos** (1844)
 Sebastian z **Anną Mistur** (1844)
 Wojciech z **Agnieszką Leśniak** (1846)
 Szymon z **Anną Nagaś** (1848)
 Stanisław z **Agnieszką Gula** (1848)
 Piotr z **Zuzanną Padykuła** (1849)
 Maciej z **Katarzyną Szumny** (1849)
 Józef z **Katarzyną Bator** (1851)
 Józef z **Marianną Ziomba** (1851)

Przypominam. To jest wykaz mężczyzn o nazwisku Sypek i nazwiska ich żon. W omawianym okresie po ślubie kobieta przenosiła się do męża. Rzadko było na odwrót, chyba, że kawaler był zupełnym biedakiem. Dziewczyna z gospodarskiego domu nawet mając widoczne kalectwo, ociążałość, braku urody, nie musiała się martwić o małżeństwo. Ziemia była najważniejsza, gospodarka.

Księga małżeństw wsi Wampierzów z 1781 r.

Dodać muszę, że kobieta wychodząca za mąż traciła nazwisko. Dlatego opracowującego genealogie rodzin chłopskich i nie tylko odradzam szukania przodków po kądzieli. Inaczej nazywa się córka, inaczej jej matka z domu, babka, czy prababka. Nie ma sensu. Nazwisko mężczyzny jest ważne. Syn narodzony jest tak bardzo pożądanym, on ma nazwisko takie jak ojciec, jakie miał dziadek, pradziadek itd. Od dawna wiadomo, że synowie są radością tatusiów. Dla ciekawości. Inaczej jest u Żydów. Tam żydowskość dziedziczy się tylko po matce. Jeszcze inaczej. Od czasów rzymskich znane jest powiedzenie: *Mater semper certa est*, co oznacza *tylko matka jest pewna* (macierzyństwa nie trzeba dowodzić)

Jak już pisałem chłopcy we wsiach parafii Wadowice Górne o nazwisku Sypek, Syper, czy Szyper od początku istnienia metryk parafialnych są w nich wymieniani. Najwięcej Sypków jest w Wampierzowie, później w Wadowicach Górnych, Apolinarach, czyli Wadowicach Dolnych, są w Wychylówce, Woli Wadowskiej, Przebendowie, ale w tych ostatnich wsiach sporadycznie. Mówię o końcu XVIII wieku. Księgi rozpoczynają się od 1777 r. I teraz prosty wniosek nasuwa się każdemu, kto dokona poprawnej analizy myślowej, a zna się troszeczkę na genealogii. Może to być nawet maturzysta obeznany z tematem. Jeżeli Sypkowie licznie występują w jednym czasie, w jednej wsi czy w parafii, to znaczy, że nie mogli przyjść na te tereny 50, 100, czy 150 lat wcześniej. Aby tak licznie się rozrodzić musieli na tej ziemi żyć, co najmniej, jak sądzę, kilkaset lat.

Pytanie. Czy pierwotnie nazwisko brzmiało Syper, Szyper czy Sypek. Nie potrafię na to dać odpowiedzi. Może początkowo brzmiało z niemiecka Syper, ale z czasem wygodniej było mówić i pisać Sypek i tak już zostało. W XIX w. rzadko spotkamy w wymienionych wsiach nazwisko Syper (Szyper). Być może jak wiele chłopskich rodzin Sypkowie mają swoje korzenie z czasów kolonizacji niemieckiej z końca XIII i z XIV w.

Sypkowie z Wampierzowa dzielili się podobnie jak ich sąsiedzi na gospodarzy-kmieci (*cmeto*) siedzących na kilkunastu hektarach, mających zabudowania gospodarskie, takich było we wsi kilku. Większość chłopów w XIX-wiecznym Wampierzowie, to zagrodnicy (*hortulanus*), mających kilka hektarów, dom, ogród, nieużytki, czyli średnio i małorolni. Biedota wiejska to bezrolni komornicy, chałupnicy (*inquilinus*), mieszkających na komorze czy w obejściu gospodarza i pracujących u niego. Byli w tej licznej grupie biedoty wiejskiej także robotnicy rolni zwani parobkami, pracujący na folwarku dworskim.

Z takich bogatszych kmieci wywodził się zapewne **Józef Sypek**, wójt Wampierzowa z końca XIX w. i początku XX wieku. Wójtostwo na wsi galicyjskiej miało swój rodowód z czasów kolonizacji w Małopolsce na prawie magdeburskim (z niemiecka sołtys) za czasów ostatnich Piastów. Dawniej wójta mianował i zatwierdzał właściciel wsi. Po 1867 r. wójt stał

na czele samorządowej gminy wiejskiej i był wybieralny, stanowił władzę wykonawczą. Wójtostwo teoretycznie mógł sprawować każdy, ale z reguły wybierano gospodarza całą gębą, mającego dobre stosunki zarówno z dworem, dominium, jak i później z władzą powiatową, no i cieszącego się szacunkiem wsi. Jak się miało gospodarzkę palce lizać, jak się miało gotówkę, to się miało i wójtostwo.

Józef Sypek urodził się około 1828 r. Był synem Michała i Apolonii Łabus. Miał przynajmniej 5 braci: Jana, Macieja, Piotra, Wojciecha, Sebastiana. W księgach Józef określany często, jako *cmeto*, czyli chłop na kilkunastu hektarach. Żonaty był z Agnieszką, córką Wojciecha Gadziały i Zofii z domu Kapel. W 1898 r. miał 69 lat i był wówczas wójtem Wampierzowa. Po śmierci brata Jana w 1897 r. wykazany jest w akcie notarialnym z 1898 r. po zmarłym bracie, jako opiekun nieznanej z miejsca pobytu córki Jana-Bronisławy Rządcowej, przebywającej w USA. Stąd wiemy o wieku Józefa i jego funkcji.

Wójt Józef Sypek nie był bliskim krewnym pradziadka Jana Sypka, mordercy. Pochodził z innej linii wampierzowskich Sypków, ale krewnym był. W czasie, kiedy morderstwo się dokonało, czyli ok. 1898 r. wójtem Wampierzowa był właśnie Józef Sypek, miał wówczas 69 lat i mógł być przy ewentualnym aresztowaniu mojego pradziadka.

Przypuszczam, że żyją potomni wójta Józefa lub jego braci. Dla ich ciekawości podam, że bracia wójta pożenili się z: Jan z Anną Nida, Maciej z Katarzyną Szumny, Piotr z Apolonią Padykuła, Wojciech z Marią Kuklińską, Sebastian żonaty z Anną Midura.

MATRIMONIA
Vel consignatio copulatorum in Ecclesia Parochiali Wadovicensi Anno 1777
Pro loco Wadovice

<i>Dies</i>	<i>Copulans</i>	<i>Sponsi</i>	<i>Testes</i>	<i>Relig. Aetatis</i>
<i>Mense Januario</i>				
<i>26.</i>	<i>Rever. Joannes Zaskalki Vicarius Paroch. Wadovicensis</i>	<i>Laboriosus Viduus Casimirus Sypka Rusticus in Wadovice; cum Viduagine Mariana Armonis Padykula Rustici in Wadovice filia legitima</i>	<i>Andreas Galant Rusticus in Wadovice Thomas Kacal Rusticus in Wadovice</i>	<i>Cathol. 35.</i>
<i>28.</i>	<i>Idem qui supra</i>	<i>Laboriosus Viduus Joannes Nos Rusticus in Wadovice; cum Viduagine Mariana Dziadkowa de Wampierzow</i>	<i>Joannes Lubiński Rusticus in Wadovice Michael Lubiński Rusticus in Wadovice</i>	<i>Cathol. 46.</i>
		<i>Mense Februario</i>	<i>vacat</i>	
		<i>Mense Martio</i>	<i>vacat</i>	
		<i>Mense Aprili</i>	<i>vacat</i>	
		<i>Mense Maio</i>		

Tytułowa strona najstarszej Księgi małżeństw (liber copulorum) parafii Wadowice Górne z 1777 r.

Pora na zakończenie mojej mini sagi o Sypkach z Wampierzowa. Spełniłem swoje plany, aby utożsamić się z gniazdem rodzinnym moich przodków. W kilku następnych odcinkach zamieszczę inne ciekawostki związane z parafią Wadowice Górne. Dziękuję za pomoc przede wszystkim **Adamowi Krawcowi**, że zamieścił moje osobliwości na swoim ciekawym i cennym portalu. Dziękuję **Krystynie Wyzga**, prezesowi Towarzystwa Historyczno-Regionalnego w Wadowicach G., dziękuję bardzo **Lidii Węgrzyn**, kierownikowi USC. Dziękuję **Witoldowi Sito** z TH-R, wreszcie dziękuję **Krzysztofowi Narogowi**. Ich pomoc była nieodzowna w dotarciu do wielu cennych źródeł i wiadomości, które mi przekazali, udostępnili lub zasugerowali.

Antoni Sypek